

Sygn. akt III UK 5/19

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 16 lipca 2020 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Krzysztof Staryk (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Leszek Bielecki

SSN Zbigniew Korzeniowski

w sprawie z odwołania P. [...] Sp. z o.o. SKA z siedzibą w W.

od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w W.

z udziałem R. G.

o wydanie zaświadczenia w sprawie z zakresu ubezpieczeń społecznych,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń

Społecznych w dniu 16 lipca 2020 r.,

skargi kasacyjnej odwołującej się od wyroku Sądu Apelacyjnego w [...]

z dnia 28 grudnia 2017 r., sygn. akt III AUa [...],

**uchyla zaskarżony wyrok i sprawę przekazuje Sądowi
Apelacyjnemu w [...] do ponownego rozpoznania i orzeczenia
o kosztach postępowania kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

W wyroku z dnia 28 grudnia 2017 r., sygn. akt III AUa [...], Sąd Apelacyjny w [...] – w sprawie z wniosku P. [...] Spółki z o.o. Spółki Komandytowo Akcyjnej z siedzibą w W. (dalej jako: „Spółka”) przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń

Spółecznych Oddziałowi w W. (dalej również jako: ZUS) przy udziale R. G. – oddalił apelację Spółki od wyroku Sądu Okręgowego – Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w W. z dnia 28 lutego 2017 r., sygn. akt VIII U [...], w którym Sąd Okręgowy oddalił odwołanie Spółki od decyzji ZUS z dnia 29 czerwca 2015 r., w której odmówiono wydania wnioskodawcy zaświadczenia A1 dotyczącego właściwego ustawodawstwa potwierdzającego, że R. G. w okresie wykonywania pracy na terytorium Francji od 20 kwietnia 2015 r. do 17 lipca 2015 r. podlegał polskiemu ustawodawstwu w zakresie ubezpieczeń społecznych.

Sąd ustalił, że R. G. w okresie miesiąca poprzedzającego czas delegacji do pracy, nie podlegał polskiemu ustawodawstwu w zakresie zabezpieczenia społecznego, gdyż brak jest dowodów na to, aby ubezpieczony podlegał ubezpieczeniom społecznym w ZUS lub by pobierał zasiłek dla bezrobotnych czy był ubezpieczony w KRUS. Został zgłoszony do ubezpieczeń ponownie przez członka rodziny dopiero od 16 lipca 2015 r., to jest w zasadzie w przeddzień zakończenia pracy na terenie Francji. Przed zawarciem umowy o pracę ze skarżącą Spółką zainteresowany podlegał ubezpieczeniom społecznym do 12 września 2012 r. z tytułu zatrudnienia na podstawie umowy o pracę, a wcześniej w okresie od 20 stycznia 2011 r. do 11 czerwca 2012 r. podlegał ubezpieczeniu zdrowotnemu jako członek rodziny osoby ubezpieczonej - żony Z. G..

Sąd drugiej instancji wskazał, że stosownie do art. 14 ust. 1 rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 987/2009 z dnia 16 września 2009 r. dotyczącego wykonywania rozporządzenia (WE) nr 883/2004 w sprawie koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego (Dz.U. EU L 284 z 30 października 2009 r., s. 1; dalej również jako: „rozporządzenie 987/2009 lub rozporządzenie wykonawcze”), który stanowi uszczegółowienie art. 12 ust. 1 rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 883/2004 z dnia 29 kwietnia 2004 r. w sprawie koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego (Dz.U. EU L 200 z dnia 7 czerwca 2004 r., s. 1; dalej również jako: „rozporządzenie 883/2004 lub rozporządzenie podstawowe”), do celów stosowania art. 12 ust. 1 rozporządzenia podstawowego „osoba, która wykonuje działalność, jako pracownik najemny w państwie członkowskim w imieniu pracodawcy, który normalnie tam prowadzi swoją działalność, a która jest delegowana przez tego pracodawcę do

innego państwa członkowskiego”, oznacza także osobę zatrudnioną w celu oddelegowania jej do innego państwa członkowskiego, pod warunkiem, że osoba ta bezpośrednio przed rozpoczęciem zatrudnienia podlega już ustawodawstwu państwa członkowskiego, w którym siedzibę ma jej pracodawca. Dodatkowo zgodnie z postanowieniem Decyzji A2 Komisji Administracyjnej ds. Koordynacji Systemów Zabezpieczenia Społecznego z dnia 12 czerwca 2009 r., dotyczącej wykładni art. 12 rozporządzenia 883/2004 wymóg, do którego odnoszą się słowa „bezpośrednio przed rozpoczęciem zatrudnienia” można uważać za spełniony, jeśli dana osoba podlega przez co najmniej miesiąc ustawodawstwu państwa członkowskiego, w którym pracodawca ma swoją siedzibę.

Według Sądu Apelacyjnego sam fakt, że ubezpieczony nie przekroczył okresu 24 miesięcy zatrudnienia we Francji i nie został tam wysłany w miejsce innej osoby, której upłynął okres skierowania, ani też fakt, że spółka delegująca prowadzi znaczną część działalności na terenie swojej siedziby, nie jest wystarczający do podlegania polskim przepisom ubezpieczenia społecznego. Konieczne jest jeszcze uznanie, że bezpośrednio przed podjęciem zatrudnienia we Francji pracownik delegowany podlegał już ustawodawstwu państwa polskiego. Wymóg bezpośredniego podlegania przed rozpoczęciem zatrudnienia, można uważać za spełniony, jeśli dana osoba podlega, przez co najmniej miesiąc ustawodawstwu państwa członkowskiego, w którym pracodawca ma swoją siedzibę.

Sąd uznał, że nabycie uprawnień do objęcia ubezpieczeniem zdrowotnym następuje z dniem zgłoszenia do tego ubezpieczenia, a nie z datą wsteczną, czyli w przypadku R. G. miało to miejsce dopiero w dniu 16 lipca 2015 r., a nie po ustaniu jego własnego ubezpieczenia z tytułu zatrudnienia na podstawie umowy o pracę, która uległa rozwiązaniu w dniu 11 września 2012 r. W okresie od 12 września 2012 r. do 19 kwietnia 2015 r. nastąpiła przerwa w ubezpieczeniu. Zainteresowany w związku z nabyciem własnego tytułu do ubezpieczenia przestał podlegać ubezpieczeniu jako członek rodziny, a po ustaniu własnego tytułu do ubezpieczenia nie został od razu ponownie zgłoszony przez żonę do ubezpieczenia. Ustalenie, że pracownik Spółki nie podlegał przez co najmniej miesiąc bezpośrednio przed delegowaniem go do Francji zabezpieczeniu społecznemu w Polsce, uniemożliwiało wydanie mu zaświadczenia A1.

Powyższy wyrok Sądu Apelacyjnego Spółka zaskarżyła skargą kasacyjną. Skargę oparto na obydwu podstawach kasacyjnych określonych w art. 398³ § 1 pkt 1 i 2 k.p.c. W ramach podstawy materialnoprawnej (art. 398³ § 1 pkt 1 k.p.c.) zarzucono:

a) błędną wykładnię art. 67 ust. 3 ustawy o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych, przez przyjęcie, że zgłoszenie do ubezpieczenia zdrowotnego członka rodziny przez osobę podlegającą obowiązkowi ubezpieczenia zdrowotnego nie może oddziaływać wstecz, podczas gdy data wskazana przy zgłoszeniu przez osobę podlegającą obowiązkowi ubezpieczenia zdrowotnego członka rodziny, od której dana osoba spełniała faktyczne warunki do uznania jej za członka rodziny, determinuje rozpoczęcie okresu, w którym członek rodziny winien zostać zgłoszony do tego ubezpieczenia, czego następstwem było błędne przyjęcie, iż zainteresowany nie podlegał bezpośrednio przez oddelegowaniem polskiemu ustawodawstwu w zakresie systemu zabezpieczeń społecznych;

b) niezastosowanie art. 12 ust. 1 rozporządzenia podstawowego (WE) nr 883/2004 w związku z art. 14 ust. 1 rozporządzenia wykonawczego (WE) nr 987/2009 wskutek nieprawidłowej wykładni przesłanki bezpośredniego podlegania przez pracownika przed oddelegowaniem ustawodawstwu państwa, w którym pracodawca ma siedzibę, czego następstwem było przyjęcie, iż zainteresowany nie podlegał bezpośrednio przez oddelegowaniem polskiemu ustawodawstwu w zakresie systemu zabezpieczeń społecznych.

W ramach podstawy procesowej (art. 398³ § 1 pkt 2 k.p.c.) zarzucono naruszenie: - art. 233 § 1 k.p.c. przez dokonanie dowolnej a nie swobodnej oceny dowodów, polegającej na przyjęciu przez Sąd drugiej instancji, że na niniejszą sprawę nie ma wpływu fakt, że zainteresowany zgodnie z pismem Powiatowego Urzędu Pracy w B. z dnia 25 czerwca 2015 r. oraz pismem Narodowego Funduszu Zdrowia - [...] Oddział w K. z dnia 31 sierpnia 2015 r. podlegał ubezpieczeniu zdrowotnemu jako członek rodziny ubezpieczonej Z. G., a co za tym idzie, że zainteresowany spełniał wymóg miesięcznego podlegania ubezpieczeniom bezpośrednio przed delegowaniem do pracy, podczas gdy okoliczność potwierdzenia przez Powiatowy Urząd Pracy w ww. zaświadczeniu była warunkiem

zatrudnienia zainteresowanego u wnioskodawcy, który nie miał innej możliwości weryfikacji okresu podlegania przez zainteresowanego ubezpieczeniom w Polsce aniżeli analiza zaświadczenia wystawionego bezpośrednio przed zatrudnieniem i oddelegowaniem zainteresowanego do pracy na terytorium Francji;

- zaniechaniu przeprowadzenia „indywidualnej oceny” stanu sprawy wymaganej przez Decyzję nr A2 Komisji Administracyjnej ds. Koordynacji Systemów Zabezpieczenia Społecznego z dnia 12 czerwca 2009 r. dotyczącej wykładni art. 12 rozporządzenia podstawowego nr 883/2004 w przypadku wystąpienia krótszego okresu podlegania ustawodawstwu państwa członkowskiego, z uwzględnieniem wszelkich innych występujących czynników.

Skarżąca Spółka wniosła o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi Apelacyjnemu w [...] oraz o zasądzenie od organu rentowego na rzecz wnioskodawcy kosztów postępowania, w tym zwrotu kosztów zastępstwa procesowego, według norm przepisanych.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Od dnia 1 maja 2010 r., kwestie dotyczące koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego uregulowane zostały w przepisach rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 883/04 z dnia 29 kwietnia 2004 r. w sprawie koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego (Dz.U. UE Polskie wydanie specjalne Rozdział 05, Tom 05, s. 72 ze zm.; dalej jako: rozporządzenie nr 883/04 lub rozporządzenie podstawowe) oraz rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 987/09 z dnia 16 września 2009 r. dotyczącego wykonywania rozporządzenia (WE) nr 883/04 w sprawie koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego (Dz.U. UE L Nr 284, s. 1 ze zm.; dalej jako: rozporządzenie nr 987/09 lub rozporządzenie wykonawcze).

W myśl art. 11 ust. 1 rozporządzenia nr 883/2004, osoby, do których stosuje się to rozporządzenie, podlegają ustawodawstwu tylko jednego Państwa Członkowskiego. Przepis ten wyraża generalną zasadę podlegania ustawodawstwu jednego państwa członkowskiego. Oznacza to z jednej strony, że osoba przemieszczająca się w obrębie Unii nie może być pozbawiona ochrony socjalnej

(wyłączona z systemu zabezpieczenia społecznego jakiegokolwiek państwa członkowskiego), z drugiej natomiast strony nie jest dopuszczalne podwójne obciążanie zainteresowanego z racji konieczności podlegania systemowi zabezpieczenia społecznego więcej aniżeli jednego państwa członkowskiego.

Wyjątek od zasady *lex loci laboris* zawarty jest w art. 12 rozporządzenia nr 883/2004, który w ust. 1 stanowi, że osoba, która wykonuje działalność jako pracownik najemny w państwie członkowskim w imieniu pracodawcy, który normalnie prowadzi tam swoją działalność, a która jest delegowana przez tego pracodawcę do innego państwa członkowskiego do wykonywania pracy w imieniu tego pracodawcy, nadal podlega ustawodawstwu pierwszego państwa członkowskiego, pod warunkiem, że przewidywany czas takiej pracy nie przekracza 24 miesięcy i że osoba ta nie jest wysłana, by zastąpić inną delegowaną osobę.

Początkowo w orzecznictwie Sądu Najwyższego przyjmowano – tak jak w zaskarżonym wyroku - że „podleganie ustawodawstwu państwa członkowskiego” (państwa wysyłającego) w rozumieniu art. 14 ust. 1 rozporządzenia wykonawczego w związku z art. 12 ust. 1 podstawowego oznacza posiadanie statusu osoby ubezpieczonej na podstawie ustawodawstwa tego państwa członkowskiego, czyli - w przypadku Polski - spełnianie kryteriów wymaganych do objęcia ubezpieczeniem społecznym na podstawie ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (por. np. wyrok Sądu Najwyższego: z 6 sierpnia 2013 r., II UK 116/13, OSNP 2014 nr 5, poz. 73).

W wyroku Sądu Najwyższego z dnia 11 stycznia 2018 r., II UK 650/16, wyrażono jednak pogląd, że podleganie ustawodawstwu państwa członkowskiego w rozumieniu art. 14 ust. 1 rozporządzenia 987/09 w związku z art. 12 ust. 1 rozporządzenia 883/04, bezpośrednio przed rozpoczęciem delegowania do pracy w innym państwie Unii Europejskiej, oznacza w przypadku Polski, nie tylko podleganie ubezpieczeniu społecznemu na podstawie przepisów ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych, ale również podleganie systemowi zabezpieczenia społecznego, obejmującego również ubezpieczenie zdrowotne, zasiłki chorobowe, zasiłki dla bezrobotnych oraz szeroko rozumiane świadczenia rodzinne. Podleganie takiemu ustawodawstwu nie powinno być przerwane w okresie ostatniego miesiąca przed delegowaniem, podjęciem pracy

lub działalności gospodarczej za granicą. Zwrócono uwagę, że w praktyce każdy obywatel Polski ma możliwość niezwłocznego objęcia go ubezpieczeniem zdrowotnym bądź to z tytułu pracy (działalności zarobkowej), studiowania, niezdolności do pracy, macierzyństwa lub pozostawania bezrobotnym (członkiem rodziny ubezpieczonego), również w drodze ubezpieczenia dobrowolnego, po zapłaceniu składki na ubezpieczenie. Użyte w art. 14 ust. 1 rozporządzenia 987/2009 sformułowanie "bezpośrednio przed rozpoczęciem zatrudnienia podlega już ustawodawstwu państwa członkowskiego, w którym siedzibę ma jej pracodawca" należy zatem odnosić jedynie do takiej osoby, która przed zatrudnieniem w celu oddelegowania do innego państwa członkowskiego posiada jakiegokolwiek tytuł do podlegania ubezpieczeniu, w tym także zdrowotnemu, choćby nie podlegała równocześnie ubezpieczeniu z tytułu zatrudnienia, umowy zlecenia lub prowadzenia działalności gospodarczej. Unormowanie to nie zawiera wymagania, aby dokonywać oceny na podstawie stanu z okresu ostatniego miesiąca przed delegowaniem do innego kraju, chociaż z wykładni systemowej tych przepisów wynika, że chodzi o kontynuację zabezpieczenia społecznego państwa "macierzystego" w okresie delegowania do pracy w innym kraju.

Jeszcze bardziej liberalne stanowisko zajął Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej, odpowiadając na pytanie prejudycjalne Administratiwen sud - Wielkie Tyrnowo (Bułgaria) w sprawie "Walltopia" AD / Direktor na Teritorialna direkcija na Nacionalnata agencija za prihodite - Wielkie Tyrnowo (Sprawa C-451/17). W wyroku z dnia 25 października 2018 r. stwierdził, że przepisy tytułu II rozporządzenia nr 883/2004, do których zalicza się jego art. 11-16, stanowią kompletny i jednolity system norm kolizyjnych. Przepisy te mają na celu nie tylko uniknięcie jednoczesnego zastosowania kilku krajowych ustawodawstw i mogących z tego wyniknąć komplikacji, lecz również zapobieżenie pozbawieniu osób objętych zakresem stosowania tego rozporządzenia ochrony w dziedzinie zabezpieczenia społecznego - wobec braku ustawodawstwa, jakie miałyby do nich zastosowanie. Jeśli chodzi o art. 11 ust. 3 rozporządzenia nr 883/2004, ma on jedynie na celu określenie, z zastrzeżeniem art. 12-16 tego rozporządzenia, ustawodawstwa krajowego mającego zastosowanie do osób znajdujących się w jednej z sytuacji wskazanych w lit. a)-e) tego przepisu. Gdyby sytuacja wnioskodawcy bezpośrednio

przed rozpoczęciem delegowania do innego państwa unijnego nie była objęta żadnym z przypadków, o których mowa w art. 11 ust. 3 lit. a)-d) rozporządzenia nr 883/2004, podlega ustawodawstwu państwa członkowskiego, w którym ma miejsce zamieszkania, bez uszczerbku dla innych przepisów wspomnianego rozporządzenia, gwarantujących jej świadczenia na podstawie ustawodawstwa jednego lub kilku innych państw członkowskich. Warunki istnienia prawa do przystąpienia do systemu zabezpieczenia społecznego nie mogą zatem pozbawiać ochrony w dziedzinie zabezpieczenia społecznego, wobec braku ustawodawstwa, jakie miałyby do nich zastosowanie. W konkluzji Trybunał uznał, że artykuł 14 ust. 1 rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 987/2009 z dnia 16 września 2009 r. dotyczącego wykonywania rozporządzenia (WE) nr 883/2004 w sprawie koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego w związku z art. 12 ust. 1 rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 883/2004 z dnia 29 kwietnia 2004 r. w sprawie koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego, zmienionego rozporządzeniem Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 465/2012 z dnia 22 maja 2012 r., należy interpretować w ten sposób, że pracownika zatrudnionego w celu oddelegowania do innego państwa członkowskiego należy uznać za osobę, która 'bezpośrednio przed rozpoczęciem zatrudnienia podlega już ustawodawstwu państwa członkowskiego, w którym siedzibę ma jej pracodawca' w rozumieniu art. 14 ust. 1 rozporządzenia nr 987/2009, nawet jeśli pracownik ten nie miał statusu osoby ubezpieczonej na podstawie ustawodawstwa tego państwa członkowskiego bezpośrednio przed rozpoczęciem zatrudnienia, o ile w tym momencie pracownik miał miejsce zamieszkania we wspomnianym państwie członkowskim, czego ustalenie należy do sądu odsyłającego.

Uznając za relewantne stanowisko Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej należało uznać, że w zaskarżonym wyroku doszło do wadliwej wykładni art. 14 ust. 1 rozporządzenia wykonawczego (WE) nr 987/2009; w tym zakresie należało więc uznać skargę kasacyjną za uzasadnioną. Przy ponownym rozpoznaniu sprawy Sąd Apelacyjny oceni, czy wystąpiły przesłanki implikujące wydanie zaświadczenia A1, potwierdzającego objęcie pracownika delegowanego krajowym systemem ubezpieczeń społecznych w zakresie ustalenia, czy zainteresowany bezpośrednio przed rozpoczęciem zatrudnienia w Spółce miał

miejsce zamieszkania w Polsce, czy też podlegał ustawodawstwu innego państwa w zakresie zabezpieczenia społecznego.

Mając powyższe okoliczności na względzie Sąd Najwyższy na podstawie art. 398¹⁵ § 1 oraz art. 108 § 2 k.p.c. orzekł jak w sentencji.

[aw]